

Flis, Stanisław

"Mikołaj Wodka z Kwidzyna, zwany Abstemius, lekarz i astronom polski XV stulecia, nauczyciel Kopernika", Edward Stocki, "Wiadomości Lekarskie" XXI, 1968, nr 12 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 499-500

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edward Stocki, *Mikołaj Wodka z Kwidzyna, zwany Abstemius, lekarz i astronom polski XV stulecia, nauczyciel Kopernika*. Wiadomości Lekarskie 1968, XXI, nr 12, ss. 1081—1084.

W wymienionym artykule autor przypomina mało znaną postać, zauważoną właściwie dopiero przez prof. Ludwika Antoniego Birkenmajera¹, a mianowicie Mikołaja Wodkę z Kwidzyna. Był on synem Grzegorza. Urodził się około 1442 r. Nauki podstawowe pobierał prawdopodobnie w Kwidzynie i we Włocławku. W 1462 r. rozpoczął studia na wydziale nauk wyzwolonych Akademii Krakowskiej. Już na drugim roku studiów napisał małą rozprawkę astronomiczną pt. *Nicolaus de Marienwerder, Calendarium cyclicum pro annis 1439—1803 et quomodo quilibet eo utatur*. Manuskrypt jej datowany 3 czerwca 1464 r. znajduje się w wykazie rękopisów b. Nadwornej Biblioteki Wiedeńskiej. Około 1467 r. Wodka przeniósł się prawdopodobnie do nowo założonego uniwersytetu w Bratysławie (Academia Istropolitana), gdzie profesorem był jego krakowski kolega, Jerzy z Drohobycza, znany też jako Jerzy z Rusi. W Bratysławie Mikołaj Wodka uzyskał przypuszczalnie stopień magistra, gdyż występuje z nim w 1476 r. w Bolonii. Dla uniwersytetu bolońskiego opracował tablice astronomiczne: *Tabulae resolutae* i tzw. *Tacuinum*. W Bolonii Wodka studiował równocześnie nauki lekarskie, uzyskując z końcem 1480 lub na początku 1481 r. doktorat 1481 r. Na uniwersytecie bolońskim był też lektorem astronomii. W latach 1482—1488 przebywał w Poznaniu, gdzie praktykował jako lekarz i astrolog, ciesząc się wzięciem i dobrą reputacją. W Poznaniu opracował prognozyk astrologiczny na rok 1485 pt. *Nicolaus de Insula Mariae, medicinae doctoris Indicium*. Około 1488 r. przeniósł się do Włocławka. Tu był najpierw lekarzem nadwornym biskupa kujawskiego Piotra z Bnina, a następnie kanonikiem — lekarzem kapituły włocławskiej. Prawdopodobnie za Ludwikiem Birkenmajerem E. Stocki powtarza, że we Włocławku przebywał wówczas 17-letni Mikołaj Kopernik, kształcąc się w tamtejszej szkole katedralnej, dokąd skierował go wuj — Łukasz Watzenrode, nowo obrany biskup warmiński, przyjaciel Wodki. Właśnie Wodka miał wprowadzać tu młodego Kopernika w tajniki poznawania ciała niebieskich, a w 1490 r. przy współudziale swego ucznia sporządzić na południowej ścianie katedry włocławskiej zegar słoneczny, który w mało zmienionej postaci zachował się do obecnych czasów.

Tymczasem w świetle nowszego piśmiennictwa² sprawa kształcenia się Mikołaja Kopernika we Włocławku (a co zatem idzie i nauczanie go przez Wodkę) jest podawana w wątpliwość, a właściwie uważana za rzecz nieprawdopodobną. W każdym bądź razie nie ma żadnych bezpośrednich dowodów, aby Kopernik kształcił się w tym mieście, natomiast pośrednie dowody zdają się przeczyć temu. Wprawdzie wuj i opiekun Mikołaja Kopernika, Łukasz Watzenrode w latach 1477—1488 sprawował we Włocławku stanowisko kanonika katedralnego, jednak w tym grodzie daleko rzadziej przebywał niż w Gnieźnie, będąc zaufanym doradcą arcybiskupa gnieźnieńskiego Zbigniewa

¹ L. A. Birkenmajer, *Mikołaj Wodka z Kwidzyna, zwany „Abstemius”, lekarz i astronom polski XV stulecia*, Roczn. Tow. Nauk. w Toruniu, t. 33, (1926).

² H. Schmauch, *Die Jugend des Nikolaus Kopernikus*, Kopernikus-Forschungen. Herausgegeben von Johannes Papritz und Hans Schmauch. Deutschland und der Osten, Bd. 22, Leipzig 1943, ss. 100—131; H. Barycz, *Mikołaj Kopernik wielki uczyony Odrodzenia*, Warszawa 1953, ss. 79, 1 nlb.

Oleśnickiego³. Dlatego mało prawdopodobne wydaje się kształcenie Kopernika we Włocławku, nawet gdyby przyjąć jego pobyt przy boku swego wuja.

Ponadto po uzyskaniu biskupstwa warmińskiego Łukasz Watzenrode utracił kanonikat włocławski, w aktach bowiem kapituły włocławskiej znaleziono wpis z 7 stycznia 1490 r. stwierdzający objęcie prebendy kanonicznej Watzenrodego przez Jana z Krotoszyzna. W tym więc roku ustały wszelkie prawne związki Watzenrodego z kapitułą włocławską⁴. Gdyby Kopernik rzeczywiście miał zamieszkiwać we włocławskiej kurii swego wuja, to niewątpliwie zostałaby zabrana stamtąd z chwilą jej utraty.

Natomiast o wiele większe i bardziej uzasadnione jest prawdopodobieństwo, że Mikołaj Kopernik kształcił się w szkole partykularnej w Chełmnie, która podówczas należała do najbardziej kwitnących zakładów oświatowych na Pomorzu⁵. Mogło to niewątpliwie zaważyć przy wyborze miejsca studiów młodego Kopernika. Ponadto na wybór Chełmna jako miejsca jego nauki mógł też wpłynąć fakt, że tu przebywały jako mniszki — benedyktyнки jego ciotka, Katarzyna Peckau oraz starsza siostra, Barbara⁶. Nie bez znaczenia pod tym względem jest również szczególne zainteresowanie biskupa Watzenrodego szkołą chełmińską od 1488 r. oraz jego nadzwyczajna życzliwość dla klasztoru w Chełmnie⁷. Mimo że brak konkretnych danych o czasach młodzieńcych wielkiego astronoma, to jednak — jak zaznaczono — przed podjęciem studiów uniwersyteckich bardziej prawdopodobne wydaje się jego kształcenie w szkole w Chełmnie niż we Włocławku. Dlatego nie udowodnione jest także twierdzenie, że Mikołaj Wodka (zmarły pod koniec 1494 r.) był nauczycielem Kopernika.

Zasługi Mikołaja Wodki z Kwidzyna są inne, co zresztą podkreśla również autor omawianego artykułu, opisując jego życie i przytaczając m. in. zdanie o nim Filipa Kallimacha, który nazwał go mężem o umyśle bystrym i wszechstronnym (*ingenio acuto et vario*).

Stanisław Flis

³ H. B a r y c z, op. cit., ss. 18—19.

⁴ H. S c h m a u c h, op. cit., s. 106.

⁵ H. B a r y c z, op. cit., s. 19.

⁶ Ibidem oraz H. S c h m a u c h, op. cit., s. 113.

⁷ H. S c h m a u c h, op. cit., ss. 112—113.